

Duitsland toont de weg in energieland

Aviel Verbruggen

31 mei 2011

www.avielverbruggen.be

De Duitse regering heeft de knoop doorgehakt. De 7 atoomcentrales stilgelegd na de catastrofe in Fukushima blijven dicht, samen met die een al langer uit dienst. Tegen 2021 sluiten er nog 6, en tegen 2022 de 3 laatste. Dan gaat het licht uit voor de productie van nucleaire stroom in Duitsland. Spijtig genoeg betekent dit niet het einde van de nucleaire problemen: nog eeuwen moet ook Duitsland zorg dragen voor de foute keuze ooit te zijn begonnen aan het atoomavontuur. Het nucleair afval baart hen inderdaad grote zorgen. In dit verband het vermelden waard: Denemarken en Oostenrijk zijn al vroeger tot de jaren van het verstand gekomen. Deze landen hebben de atoomenergie geweigerd nog voor de nucleaire besmetting er plaats vond. In Oostenrijk was het op het nippertje: daar hebben ze een afgewerkte reactor in Zwentendorf nooit opgestart (zoiets als later Duitsland, Nederland en België hebben gedaan met de miskleun van de miljarden kostende kweekreactor in Kalkar).

Waarom kan Duitsland nu al wat alle andere landen later moeten doen? Hoe doorbreken we de prietpraat in eigen land dat we atoomenergie niet zouden kunnen missen? Nog veel meer vragen kunnen deel uitmaken van een ernstig debat over de toekomst van de energievoorziening in Europa en in België.

1. Prijzen en Kosten zijn verschillende zaken

Geen enkel probleem kan goed worden aangepakt zonder de juiste variabelen voldoende precies te meten. Dit is zo voor het besturen van een voertuig. Dit is zeker waar voor het besturen van de belangrijkste maatschappelijke problemen, zoals de energievoorziening er een is. Voortdurend haspelen we twee grootheden dooreen als zouden ze identiek zijn: prijzen en kosten.

Prijzen is wat we voor een eenheid van iets betalen, zoals voor een kilowattuur elektriciteit uit het stopcontact. Die kilowattuur van de andere kant aan het stopcontact leveren, brengt kosten met zich mee, zoals de bouw van elektrische centrales, de uitbating ervan, de zorg voor het afval, enz. Een deel van die kosten heeft ook een prijs, en zo berekenen bedrijven hun uitgaven. Die uitgaven zijn in het geval van de levering van elektriciteit maar een deeltje van de totale kosten. Een belangrijk deel van de kosten veroorzaakt door de productie van elektriciteit betalen we vandaag niet. Ik vestig hier vooral de aandacht op de kosten van atoomrisico's en van klimaatrisico's. Omdat we die risico's niet hier en nu onmiddellijk ervaren, schuiven we die onder de mat: fluiten in het donker. De kosten van risico's zijn echte kosten; Fukushima bewijst dit nogmaals ten overvloede voor de atoomrisico's; de kosten van de groeiende instabiliteit en onvoorspelbaarheid van het klimaat komen sluipender aanzetten maar zijn ook van onvoorstelbaar grote omvang.

Wie met het inzicht dat de echte kosten van atoomenergie veel groter zijn dan de prijs ervan, weer maar eens de kranten en columns in onze pers leest over de Duitse beslissing, ziet dat het licht bij die pers niet kan uitgaan want het schijnt er niet. Duitsland ziet nu wel in dat de echte kosten van atoomenergie veel hoger zijn dan wat vandaag tegen frauduleuze prijzen wordt aangerekend. Het is

tekenend dat een Duitse minister die tot voor Fukushima de kernuitstap bestreed, ruitelijk toegaf dat hij blind was geweest voor de echte kosten van de atoomrisico's. Wanneer zal dit licht in België beginnen schijnen?

2. Fukushima was een duw in de rug van de Duitse energietransitie

Even lachwekkend was de commentaar in de Belgische pers als dat de Duitsers een emotionele beslissing zouden hebben genomen na Fukushima. Duitsland werkt al meer dan tien jaar met serieuze vaart aan de energietransitie. Sinds de oliecrisis van de jaren 1970, met een dip in het midden van de jaren 1980, maar sinds de Tjernobyl catastrofe in 1986 zonder ophouden, hebben groepen in de Duitse samenleving in steden en gemeenten, in de industrie, in de universiteiten, in de administratie, in de politiek, het energieverhaal ernstig genomen. "De energieommekeer is mogelijk" was de titel van een boek uit 1986, en sommigen hebben daar hun levenswerk van gemaakt (bijvoorbeeld de in 2010 overleden politicus Hermann Scheer die de zonneënergie fervent mee op de kaart heeft gezet). Vanaf begin jaren 1990 heeft Duitsland een beleid voor de ontwikkeling van hernieuwbare energie in gang gezet, en dit in 2001 grondig aangescherpt en uitgebreid. Sindsdien groeit de enige duurzame vorm van energievoorziening gestadig. Dit is geen verhaal van rozen zonder doornen. Integendeel. Er zijn vele momenten van vallen en opstaan bij, van discussie, van tegenslagen, van overmacht van het oude denken en van de oude oplossingen. Maar de groei van hernieuwbare energie in Duitsland is onstuitbaar geworden omdat het steun krijgt vanuit politieke en bestuurlijke middens, de technologische wereld, en meer en meer de economische wereld. In die werelden blijven veel tegengestelde belangen, contradicties en conflicten bestaan, maar de duurzame energie heeft daar de kritische drempels overschreden, en kan zich ontwikkelen tot het duurzame alternatief voor de toekomst. Er is er trouwens geen ander. Ik heb al enkele jaren in detail aangetoond dat hernieuwbare energie en atoomenergie wederzijds uitsluitend zijn, en dat atoomenergie niets met duurzaamheid te maken heeft, van geen kanten.

Fukushima heeft Duitsland een trede hoger doen nemen op het transitiepad, maar er was en is een transitiepad. Dit verklaart waarom Duitsland doet en kan doen wat dient te gebeuren, en dat landen als het Verenigd Koninkrijk, Nederland, België, en andere nog in het duister tasten.

3. Gevolgen voor de energiezekerheid

Waar de kenmerken, grootheden en verbanden van een duurzame energievoorziening niet ernstig worden bestudeerd, schiet men nogal snel vanuit de losse pols met een of ander los kruit als er iets beweegt in energieland. Nu is het los kruit dit van de bedreigde zekerheid van de bevoorrading met elektriciteit. Zoals in het begin van deze bijdrage betoogd, zou het erg veel helpen van precies te omschrijven wat we onder een "verzekerde bevoorrading" dienen te verstaan. Niet gemakkelijk, maar verzekerde bevoorrading bevat een tijdsdimensie (korte en lange termijn), alle bestanddelen van een duurzame ontwikkeling zijn van belang om 'verzekerd' te begrijpen, een onderscheid tussen energiediensten en primaire energie is nodig, energieprijzen is niet hetzelfde als energiefacturen, en dit is nog verder te verfijnen.

De zekerheid van de bevoorrading in elektriciteit is ook een Europees verhaal. Op langere termijn is de enige echte zekerheid de ombouw van de risicovolle

praktijken van vandaag naar een duurzame elektriciteitsproductie waarin efficiëntie en hernieuwbare energie technologie de oplossingen levert. De Duitse beslissing is een erg bemoedigende stap dat die ombouw aan het gebeuren is in wellicht de meest dynamische en zorgvuldige economie van de wereld (ook al denken sommige architecten van de Belgische poespas daar anders over). In Duitsland praat men niet alleen over transitie, men doet eraan. Ik vind dit een stuk belangwekkender dan het Nederlandse gepalaver over ingewikkelde transitie constructies, waaruit alle bloed van de politieke economie is getrokken zodat er geen aandacht is voor de feitelijke belangen in een maatschappij en voor wat die belangen uitspoken om hun belangen af te schermem.

Op korte termijn kan de Duitse elektriciteitssector van exporterend naar importerend op Europees vlak overschakelen gedurende bepaalde perioden van het jaar. Dit zal tegen 2022 wel zijn rechtgezet. Dan zal Duitsland zijn oplossingen, technieken en producten wereldwijd exporteren, en de burenen helpen hun stroomvoorziening veilig te stellen. Hopelijk zal Duitsland heel veel kunnen leveren, aan vooral die buurlanden die zich vandaag koppig en blind vastklampen aan de atoomenergie en haar risico's als antwoord op de klimaatrisico's: Frankrijk op kop en België in het zog ervan. Want hoeveel Nucleaire Fora, Saatchi&Saatchi's en tutti quanti deze wereld ook bevolken de werkelijkheid van de atoomenergie als een versleten en levensbedreigende technologie is niet weg te gommen. Atoomenergie heeft geen toekomst. Op een dag moet België de Duitse beslissing volgen, en op een dag zal Frankrijk dat moeten doen. Hopelijk wachten ze niet tot Gravelines, Chooz of Doel even bekende namen worden op wereldvlak als Fukushima vandaag.